

2018AC42

VERSLAG van de vergadering van de Financiële Audit Commissie van 1 oktober 2018 in het Provinciehuis van Utrecht

Voorzitter:

Drs. J. Germs

Aanwezig:

D. Straat (gedeputeerde), na 2^e deel agendapunt 2.2, mw. dr. E.J. Brinksma (GroenLinks) ing. L.C. v.d. Dikkenberg (SGP), mw. N. de Haan-Mourik (ChristenUnie), ir. H. IJssennagger (PVV), mw. H.M. Lejeune-Koster (PvdA), drs. P.E.B. van Ojen, (SGP) mw. A.M. Poppe (SP), R. van Reenen (VVD) en W.G.J. Wijntjes, RA (CDA);

Accountant EY: mw. M. van Kimmenade, J. Smit en D. Mulder;

Van ambtelijke zijde aanwezig:

drs. T.J. Dorst (griffier) en mw. G. van Weerd (verslag).

---

1. OPENING EN ALGEMEEN

De voorzitter heet de aanwezigen welkom en opent de vergadering.

1.1 Opening

De berichten van verhindering worden doorgenomen.

1.2 Agenda

Akkoord.

1.3 Mededelingen

De voorzitter legt het volgende voor:

In de laatste PS vergadering kwam een nieuwe begrotingspost langs, nl. 'onvoorzien onvoorzien', die bij verschillende fracties reacties teweeg bracht. Het is een voor de provincie Utrecht nieuwe manier van begroten en dus ook van controleren. De vraag is of het college van GS moet worden gevraagd hier meer uitleg over te geven, daar het gaat om de kwaliteit en de techniek van P&C.

De voorzitter constateert dat alle fracties dit voorstel overnemen. Voornoemde vraag zal aan GS worden voorgelegd met het verzoek daar in de volgende vergadering van de auditcommissie met een notitie op terug te komen.

De voorzitter vraagt of het een idee is om in deze auditcommissie aandacht te besteden aan de kwaliteit van de P&C producten. Het voorstel is om, zodra de jaarrekening 2017 er is, de producten uit 2018 (jaarrekening 2017, kadernota 2019, voorjaarsrapportage 2018, begroting 2019 en najaarsrapportage 2018) in de auditcommissie te evalueren. De vraag ligt ook voor wat deze commissie vindt van de leesbaarheid, de mate van transparantie, de omvang e.d. van deze producten.

De heer Van Reenen kan wel met dit voorstel instemmen, mits het zinvol is en leidt tot verbetering. Wat hem betreft moet er dan wel aan de hand van een concreet voorstel worden gesproken.

De heer IJssennagger sluit hierbij aan.

Mevrouw Poppe vindt het een goed voorstel. De huidige begroting is wederom zeer omvangrijk. Dat kan wel minder.

Mevrouw De Haan memoreert dat PS sinds 2015 hebben gevraagd om verbetering van de leesbaarheid, de toegankelijkheid en inzichtelijkheid van genoemde producten, echter, dat heeft nog niet tot optimale resultaten geleid. Zij vindt dit een goed onderwerp voor deze commissie.

De heer Wijntjes sluit zich daarbij aan.
GroenLinks stemt in met dit voorstel.
De SGP is niet tegen het voorstel.

De voorzitter zegt toe dat er in de volgende vergadering een notitie aan de orde zal komen, waarin voornoemd voorstel nader is uitgewerkt.

1.4 Concept verslag van 3 september 2018

Akkoord.

1.5 Rondvraag

Geen rondvragen.

1.6 Termijnagenda

Deze wordt vastgesteld.

2. TER BESPREKING

2.1 Gesprek met de accountant over de stand van zaken controle jaarrekening 2017 en aanpak jaarrekening 2018

Mevrouw Van Kimmenade geeft aan de hand van een presentatie inzicht in de controle van de jaarrekening 2017.

Onderscheid is gemaakt tussen de reguliere controle en het bijzondere deel.

Het reguliere jaarrekeningdossier is nog niet geheel afgerond, omdat het soms ontbrak aan voldoende en geschikte informatie. Voor een aantal processen heeft de organisatie materiaal aangeleverd, die toch nog veel vragen oproepen. Ook de antwoorden riepen soms weer vragen op. Dat deed zich vooral voor bij de volgende drie complexe onderwerpen:

- Materiële vaste activa
- Aanbestedingen inkoop proces.
- Gebiedsontwikkeling

Deze drie voornoemde onderwerpen riepen in de afgelopen jaren steeds weer vragen op bij de accountant, omdat de aangeleverde informatie onvoldoende was.

De heer Ijssennagger constateert dat de jaarrekening door bepaalde omstandigheden nu te laat wordt opgeleverd. Hij vraagt of dat ook te maken heeft met de hiervoor genoemde drie complexe thema's.

Mevrouw Van Kimmenade antwoordt dat de overschrijding van de termijn veroorzaakt wordt door het onderzoek van Integris: de accountant moet die uitkomsten afwachten. Was er geen sprake geweest van dat onderzoek, dan had de accountant de deadline van 15 juli kunnen halen wat betreft afronding jaarrekeningcontrole.

EY heeft ook veel werkzaamheden voor andere cliënten te doen en heeft daarin keuzes moeten maken. EY wist dat er bij de provincie Utrecht moest worden gewacht op onderzoeksuitkomsten van anderen en heeft daar de planningsafspraken op aangepast.

De heer Van Ojen begrijpt dat er in voorgaande jaren vaker opmerkingen door de accountant zijn gemaakt over de drie hiervoor genoemde thema's. Hij vraagt of deze thema's er in 2017 even veel uitspringen als in voorgaande jaren of zelfs meer.

Mevrouw Van Kimmenade kan dat niet beantwoorden. De drie thema's springen eruit omdat het om lastige posten gaat en er complexe informatie uit systemen moeten worden gehaald. Het schattingsproces met betrekking tot de gebiedsontwikkeling vraagt om vooruit kijken maar ook om achteruit kijken. Ieder jaar constateert de accountant dat de kwaliteit van informatie voor verbetering vatbaar is. De doorlooptijd van de controle is in belangrijke mate afhankelijk van de kwaliteit van oplevering. De organisatie kan de accountant daarin heel goed faciliteren door die kwaliteit te verhogen. De accountant heeft dat meermalen aan de organisatie meegegeven. Een controledossier kan men zien als een koffer dat bij oplevering alles moet

bevatten. In de praktijk blijkt het koffertje van de provincie grijze vlekken en lege vakken te vertonen. De accountant moet dan doorvragen en krijgt regelmatig antwoorden die weer nieuwe vragen oproepen en dat alles vraagt erg veel tijd. Dit probleem is in de afgelopen jaren steeds duidelijker boven water gekomen. Daarbij is ook geconstateerd dat de organisatie controles vaak aan de achterkant oppakt en niet aan de voorkant. De organisatie wil dat verbeteren door het inhuren van externe capaciteit en kwaliteit. De accountant wil graag dat de losse puzzelstukken al in de puzzel zijn gelegd, voordat ze bij de accountant worden neergelegd. Daar ontbreekt het nogal eens aan.

Zij bevestigt vervolgens de vraag van de heer Van Ojen dat de planningsdatum van 1 december 2018 wat haar betreft staat.

Mevrouw Lejeune vraagt of de kwaliteit van aanleveren van informatie eventueel voortkomt uit onwil in de organisatie (hoewel zij daar niet van uit gaat).

Mevrouw Van Kimmenade antwoordt dat onwil niet aan de orde is. Om de kwaliteit van de informatie te verbeteren, introduceert de provincie extra kwaliteitstoetsen. De accountant constateert regelmatig dat de verantwoordelijkheid voor een dossier moeilijk of niet te traceren is in dit huis. Wie is bv. verantwoordelijk voor een grondexploitatie? Er zijn vele versnipperde verantwoordelijkheden waardoor niemand meer verantwoordelijk is. De accountant is verantwoordelijk voor de controle, maar niet voor de samenstelling van een dossier, maar daar lijkt het af en toe wel op. De accountant moet nu soms interpreteren hoe iets bedoeld had kunnen zijn.

Mevrouw Poppe begrijpt dat de kwaliteit van informatie al jaren een probleem is. Ziet de accountant in dat opzicht een verbetering?

De heer Smit vindt de verbetering te beperkt. Enerzijds nemen de eisen voor de accountantscontrole ieder jaar toe, terwijl de inhaalslag van de provincie achter blijft. Ook blijkt de financiële vertaling van beleid en de impact daarvan op de jaarrekening een uitdaging te zijn.

De heer Wijntjes begrijpt dat verantwoordelijkheden voor dossiers in het provinciehuis onduidelijk zijn. Deze organisatie heeft geen hoofd financiën en geen adjunct-directeur financiën. Daardoor vindt er te weinig coördinatie plaats en moet de accountant tijdens de controle allerlei zaken naar boven zien te krijgen, terwijl dat uit de processen moet voortvloeien. Een ander besturingsmodel op het financiële vlak lijkt hem wenselijk.

De heer Smit memoreert dat één van de aanbevelingen van de accountant in voorgaande jaren is geweest dat er eerst een interne kwaliteitstoets moet plaatsvinden op juistheid en volledigheid van informatie, alvorens informatie aan de accountant aan te leveren.

Mevrouw Van Kimmenade is het met de heer Wijntjes eens dat financiën meer aandacht in de organisatie moet krijgen, maar dat moet ook zijn beslag krijgen in de rol van directeuren. Er is op dit vlak in het provinciehuis inderdaad sprake van een coördinatieprobleem.

Mevrouw De Haan hoort kritische geluiden over de organisatie. Tegelijkertijd heeft de accountant de opdracht op de planning te koersen. Het verbaast haar toch dat de reguliere controle nog niet gereed is, terwijl de accountant zojuist aangaf dat de controle wel gereed zou zijn geweest, zonder het Uithof onderzoek dat nu gaande is. Deze accountant loopt al een aantal jaren op met de provincie. Haar vraag is wat de inzet van de accountant is geweest om de provincie een stap verder te brengen. Met welke escalatieladder is er gewerkt om de deadline van 15 juli te kunnen halen?

Mevrouw Van Kimmenade verduidelijkt dat er uiteindelijk sprake is van één controle van deze jaarrekening en die omvat alles, dus ook het onderzoek naar de Uithoflijn. Dat onderzoek kan ieder onderdeel van het dossier raken. De accountant heeft daar op geanticipeerd. De accountant heeft de controleopdracht destijds aanvaard, niet wetende dat er een extern onderzoek zou moeten plaatsvinden. Dat heeft gevolgen gehad voor de planning van EY. De accountant heeft in de provincie veel zaken opgepakt die niet tot de

reguliere werkzaamheden behoren waardoor de planning in het gedrang kwam. Daardoor kon de reguliere controle niet op tijd worden afgerond. Dat wordt nu ingehaald. EY zet de capaciteit 2018 volop in voor de afronding van de controle 2017.

Mevrouw Van Kimmenade acht het niet uitgesloten dat de uitkomsten van het externe onderzoek iedere post van de jaarrekening kunnen raken, ook de posten die al door de accountant zijn afgerond. Op dat vlak wil zij een duidelijk voorbehoud maken. Concreet wil dat zeggen dat de reguliere controle niet kan worden afgerond, zolang de uitkomsten van het onderzoek niet bekend zijn.

De heer Van Reenen begrijpt EY bepaalde keuzes heeft gemaakt, zoals het inzetten van capaciteit bij andere opdrachtgevers.

Mevrouw Van Kimmenade antwoordt dat EY een planning had die liep tot een moment in mei: daarmee zou de jaarrekeningcontrole van de provincie Utrecht ruim voor 15 juli klaar zijn. Die planning is geheel opgemaakt, voor een deel aan zaken die niets met het reguliere proces te maken hadden. De capaciteit van EY was toen op. EY had ook voor andere klanten planningen, die in samenhang moesten worden uitgevoerd. Toen werd de keuze gemaakt opdrachten voor anderen af te wikkelen, temeer daar de capaciteit voor de provincie al was benut, en weer inzet te plegen zodra dat mogelijk was. EY is in de komende maanden royaal in huis, voor de verdere afwikkeling van de controle.

De heer Van Reenen begrijpt dat EY nu al capaciteit gebruikt van 2018 voor de controle 2017. Hoe moet hij dat duiden?

De heer Smit antwoordt dat EY "aan de achterkant" extra uren heeft bijgepland. Het streven is om voor 15 juli 2019 de volgende controle af te ronden.

Mevrouw Van Kimmenade voegt eraan toe dat EY nu nog niet kan starten met de controle 2018, zolang het dossier over 2017 open staat.

Mevrouw Poppe vraagt of PS de begroting 2019 kunnen behandelen, zolang de controle van de jaarrekening 2017 niet is afgewikkeld.

Mevrouw Van Kimmenade ziet daar geen belemmering in. Eventueel kan naderhand worden gevraagd om een begrotingswijziging, na vaststelling van de jaarrekening.

Vervolgens laat zij weten dat de accountant de organisatie heeft verzocht om in het kader van de reguliere controle zelf een aantal acties ter hand te nemen. Belangrijk is het te onderkennen dat er in 2018 reeds 9 maanden zijn gepasseerd, met vele besluiten, nieuwe feiten en inzichten, die een ander licht kunnen laten schijnen op de cijfers van 2017. De provincie is verzocht dergelijke gebeurtenissen na balansdatum na te trekken, te analyseren en na te gaan wat de impact daarvan is op de cijfers 2017. Gebeurtenissen na balansdatum zullen in de jaarrekening verwerkt moeten worden als deze materiële impact hebben op de cijfers. Op zijn minst is een toelichting noodzakelijk.

De heer Van Ojen vraagt of EY het gevoel heeft dat de provincie voor dat deel van het proces voldoende in control is om de gevraagde gegevens tijdig aan te kunnen leveren.

Mevrouw Van Kimmenade antwoordt dat zij vandaag heeft gemeld dat EY dit verplicht zal moeten gaan beoordelen. Als de provincie die analyse niet doet, dan zal dat EY de nodige tijd gaan kosten. Zij is van oordeel dat de provincie een en ander heel goed zelf kan voorbereiden. De organisatie heeft ook aangegeven dit zelf te gaan oppakken.

Onderzoek Integis

Mevrouw Van Kimmenade deelt mede dat dit onderzoek een bredere scope heeft gekregen, gelet op bepaalde signalen die bij het onderzoeksbureau binnenkwamen. Dat houdt in dat er met meer diepgang naar bepaalde processen is gekeken. De accountant vindt dat positief, maar heeft de provincie tegelijkertijd verzocht het onderzoek uit te breiden om na te gaan of de mogelijke belangenverstremming wat betreft het dossier Uithoflijn wellicht ook andere projecten, gevoelige onderdelen of functionarissen raakt.

Onduidelijk is wanneer de uitkomsten van het Integis onderzoek bekend zijn, temeer daar de scope van het onderzoek is uitgebreid. Inmiddels is helder dat de deadline van 1 oktober niet is gehaald. Het hoor- en wederhoor proces wordt ingezet en dat vraagt veel zorgvuldigheid.

EY heeft GS laten weten dat het van groot belang is dat PS direct geïnformeerd worden, zodra het onderzoek van Integis klaar is. EY kan nl. niet goed aan PS rapporteren wanneer PS de uitkomsten van het rapport niet kent.

Ook heeft EY de provincie verzocht nu al na te denken wat er over de uitkomsten van het Integis onderzoek in de jaarrekening 2017 moet worden opgenomen. Ook vindt EY het belangrijk wat PS met het provinciehuis afspreken over de noodzakelijke vervolgmaatregelen. Het zou goed zijn deze in de jaarrekening tot uitdrukking te brengen.

De heer Van Ojen vraagt hoe EY door Integis of de gedeputeerde over het verloop van het onderzoek wordt geïnformeerd: is dat inhoudelijk of alleen procesmatig?

Is de verbrede scope van het onderzoek, die op verzoek van EY is aangebracht, gebaseerd op voorlopige resultaten van het onderzoek?

Mevrouw Van Kimmenade antwoordt dat EY door de organisatie procesmatig op de hoogte wordt gehouden van het Integis onderzoek, niet over de uitkomsten omdat die er nog niet zijn.

EY is door de onderzoekers én de provincie geïnformeerd over de uitbreiding van de scope van het onderzoek. Dat is niet op verzoek van EY gebeurd. Na constatering van bepaalde feiten, vond de provincie het zelf verstandig het onderzoek uit te breiden. EY was blij met dit initiatief van de provincie.

Op een vraag van mevrouw Lejeune antwoordt mevrouw Van Kimmenade dat EY geen invloed heeft op het onderzoek van Integis.

Mevrouw De Haan leest dat de datum van oplevering onzeker is. EY citeert daarbij uit een stateninformatiebrief. Begrijpt zij nu dat EY betwijfelt of 1 november een realistische datum is?

Mevrouw Van Kimmenade antwoordt dat dit onzeker is maar in de statenbrief wordt 1 november genoemd. Daar heeft EY zich op gebaseerd. Zelf heeft EY hier beeld bij. Blijkbaar heeft de organisatie daar wel een beeld bij, omdat in dit kader 1 november is genoemd.

Op vragen van de heer Van Reenen over het hoor- en wederhoorproces, antwoordt mevrouw Van Kimmenade dat het rapport pas kan worden opgeleverd, nadat het hoor- en wederhoorproces geheel is afgerond. Dat vraagt veel zorgvuldigheid.

Aan de hand van de 3^e sheet licht mevrouw Van Kimmenade vervolgens toe dat EY het belangrijk vindt dat het onderzoeksrapport tegelijkertijd aan PS en EY ter hand wordt gesteld. EY zal de uitkomsten analyseren en de gevolgen daarvan. In ieder geval zal EY de oorzaken en de gevolgen moeten vertalen naar posten uit de jaarrekening: zo nodig zullen die posten opnieuw moeten worden afgewogen, immers, bepaalde controlestandaarden moeten door de accountant in acht worden genomen. Het is van groot belang dat ook PS gaat navragen wat er met de uitkomsten van het rapport gaat gebeuren. De ernst van het onderzoek kan op voorhand niet worden ingeschat.

EY heeft kennis genomen van het bericht van BZK d.d. 27 september jl. waarin 1 december als termijn wordt genoemd. Duidelijk is dat het Integis rapport door de Statencommissies en door PS zullen moeten worden beoordeeld. Dat alles in achtnemend, betekent het dat de accountantscontrole zou moeten worden afgerond op het moment dat het onderzoeksrapport wordt opgeleverd. Dat is niet mogelijk.

Op vragen van de heer Wijntjes antwoordt mevrouw Van Kimmenade dat EY erop heeft aangedrongen dat de Rekenkamer en Integis met elkaar tijdens het proces overleggen, om te voorkomen dat conclusies en aanbevelingen haaks op elkaar gaan staan.

Vervolgens gaat de heer Mulder aan de hand van sheets uitvoerig in op de **verbetering van de IT beheersing** in het provinciehuis. Korthedshalve zij naar deze sheets verwezen.

De heer Van Reenen vraagt of het systeem, dat door de provincie wordt gebruikt, aan de beschreven beheersmaatregelen voldoet.

De heer Van Ojen vraagt of de algemene principes van IT beheersing, zoals toegelicht, wel bij de provincie op orde zijn.

De heer Mulder zet uiteen dat tijdens een nulmeting bleek dat het systeem behoorlijke tekortkomingen bevatte. EY zette toen een onderzoek naar de IT beheersmaatregelen niet verder door, omdat de inrichting in SAP eerst moest worden geoptimaliseerd, alvorens te kijken naar de IT beheersmaatregelen. Vorig jaar zomer werd een tweede meting uitgevoerd, teneinde na te gaan wat de gebruikers nu kunnen in de Civision omgeving. Daarover is een rapportage uitgekomen maar er is wat verwarring over de vraag of die rapportage in een finaal stadium is geweest. Dat is voor de provincie niet helemaal duidelijk.

Mevrouw Van Kimmenade geeft aan dat de kern van het verhaal is dat een aantal problemen nog niet is opgelost. Er zijn in de inrichting keuzes gemaakt die maken dat niet volledig kan worden gesteund op de volledige geautomatiseerde controles in het systeem.

De heer Van Ojen begrijpt dat EY na de nulmeting nog steeds geen verdiepingsslag in de controle heeft kunnen maken, omdat de IT inrichtingsbasis niet op orde is.

Mevrouw Van Kimmenade licht toe dat ook de provincie tekortkomingen in het systeem onderkent en om die reden is er aanvullend een control framework om het systeem heen gebouwd. De organisatie heeft voor die oplossing gekozen. Dat betekent wel dat men niet afkomt van de combinatie van beheersmaatregelen in en om het systeem. Beter was het geweest beheersmaatregelen in het systeem zelf te regelen, maar dat is nu een gepasseerd station.

De heer Mulder antwoordt bevestigend op de vraag van de heer Van Reenen dat de inrichting van het systeem het gevolg is geweest van de keuze die de provincie destijds heeft gemaakt, wat betreft de toegang en de technische inrichting van Civision.

Mevrouw Van Kimmenade antwoordt op een vraag van mevrouw Poppe dat de provincie ook in samenwerking met externen over de inrichting van het systeem "aan de bal had moet blijven". Kennelijk is daarvan onvoldoende sprake geweest. H.i. hangt het samen met de ICT deskundigheid in huis.

De voorzitter dankt mevrouw Van Kimmenade en de heer Mulder voor hun presentaties.

Hij schorst de vergadering voor een moment, in afwachting van de komst van gedeputeerde Straat.

2.2 Statenbrief voortgang jaarrekening 2017

De heer Van Ojen vraagt of de jaarrekening voor 1 december kan worden geleverd (met in achtname van behandeling in de commissie BEM en in PS), wanneer het rapport van Integris voor 1 november a.s. wordt uitgebracht en dit een soepele afronding van de jaarrekening mogelijk maakt.

Voorts wordt in de statenbrief melding gemaakt van aanvullende werkzaamheden in het integriteitsonderzoek. Hij vraagt wat de aanleiding is geweest de scope van het onderzoek te verbreden.

De heer Ijsennagger leest in het memo van 28 september jl. van de gedeputeerde over de oplevering van de jaarrekening, dat BZK de wens heeft de jaarrekening voor 1 december a.s. te ontvangen. De provincie heeft aangegeven dat dit niet kan worden toegezegd, zonder het rapport van Integris te kennen. De vraag is of het al dan niet kennen van de inhoud van dat rapport van belang is voor het tijdig aanleveren van de jaarrekening. Welke scenario's en met welke gevolgen heeft de gedeputeerde voor ogen?

Mevrouw De Haan sluit zich aan bij de vraag van de SGP over de deadline van 1 december. Ook wil zij meer uitleg over de datum van 1 november, de voorziene datum van afronding van het Integris onderzoek. Zij voorziet een planningsprobleem in de vergadercyclus.

In de brief van BZK proeft zij enerzijds coulantie, anderzijds wordt helder aangegeven welke maatregelen BZK kan nemen. Zij vraagt naar de lezing van de gedeputeerde hoe hij die brief interpreteert.

Mevrouw Poppe vraagt of PS de begroting kunnen behandelen, wanneer de jaarrekening nog niet is vastgesteld.

De heer Van Reenen sluit zich aan bij de vragen van de SGP.

Mevrouw Lejeune vraagt wat er gaat gebeuren, wanneer de deadline van 1 december a.s. niet wordt gehaald. Trachten GS het onderzoek van Integis te bespoedigen, teneinde de deadline van 1 november voor oplevering van het onderzoeksrapport te halen?

Gedeputeerde Straat zet uiteen dat het jaarrekeningsproces 2017 dynamisch genoemd mag worden. De ChristenUnie vroeg hoe GS tegen het memo van BZK aankijken. Spreker geeft aan dat er goed ambtelijk overleg met BZK plaatsvindt. BZK heeft begrip voor het feit dat de provincie Utrecht niet precies kan aangeven wanneer de jaarrekening kan worden vastgesteld, hangende de uitkomsten van het Integis onderzoek en de beoordeling van dat onderzoek. In de mail van BZK wordt 1 december als voorkeursdatum genoemd, maar BZK weet dat de provincie niet kan toezeggen of die datum haalbaar is. Daar is begrip voor. Het ideale scenario zou zijn de jaarrekening 2017 vast te stellen in de PS vergadering van 10 december a.s. Daarover zou dan met BZK een nadere afspraak kunnen worden gemaakt. Echter, hij kan daar nu niet op vooruitlopen, omdat eerst het Integis onderzoek moet worden afgewacht. Overigens ervaart hij de houding van BZK als positief. Zo wordt door het ministerie niet strak vastgehouden aan de eerdere datum van 1 oktober.

De heer Van Ojen vroeg ook naar de planning.

Spreker gaat er vanuit dat het Integis rapport op 1 november beschikbaar komt. Overigens oefent hij geen enkele druk op het onderzoeksbureau uit, teneinde beïnvloeding en sturing vanuit het provinciehuis te voorkomen. Wel heeft het onderzoeksbureau hem laten weten dat het rapport naar verwachting in oktober zal uitkomen. Na lezing, kan worden ingeschat wat er nog moet gebeuren richting jaarrekening. Pas dan kan de vraag worden beantwoord of de besluitvorming soepel kan verlopen of dat het rapport zodanige implicaties heeft, dat de organisatie of de accountant meer tijd nodig hebben voor de jaarrekening.

Wil men 10 december willen halen (behandeling in PS), dan wordt het erg krap.

Wat betreft het meest optimistische scenario, heeft hij met de accountant besproken dat het denkbaar is de conceptjaarrekening 2017 eerst in de commissies te behandelen (ter voorbereiding van de besluitvorming) en de jaarrekening vervolgens definitief in PS op 10 december vast te stellen.

De verdiepende werkzaamheden van Integis komen voort uit bevindingen van Integis zelf. Zij willen bepaalde zaken, die uit het onderzoek naar voren kwamen, in de administratie van de provincie checken. Daarover is ook met de accountant overleg geweest. Met dat aanvullende onderzoek is ingestemd. Het is nl. waarschijnlijk dat, indien Integis dat aanvullende onderzoek niet zou doen, de accountant achteraf stelt dat zo'n extra check noodzakelijk is.

Gedeputeerde Straat deelt voorts mede dat PS de begroting kunnen behandelen, wanneer de jaarrekening nog niet is vastgesteld, hoewel dat geen ideale situatie is.

De heer Ijsennagger vraagt wat de nu nog onbekende werkzaamheden kunnen inhouden, na oplevering van het Integis rapport, die vertragend werken op de vaststelling van de jaarrekening.

Gedeputeerde Straat weet dat niet precies maar wellicht wil de accountant op basis van het Integis rapport nog extra onderzoek doen. Het Integis onderzoek kan ook conclusies bevatten, waarnaar politiek en bestuurlijk gekeken moet worden. Dat alles vraagt om grote zorgvuldigheid. Mocht daarvan sprake zijn, dan kan de besluitvorming niet in een week worden afgerond en zal de planning opnieuw moeten worden aangepast. In dat scenario is 10 december niet haalbaar.

Mevrouw De Haan vraagt of oplevering van de jaarrekening op 10 december a.s. naar het oordeel van EY een realistische planning is.

Mevrouw Van Kimmenade deelt mede dat het Integis onderzoek alle posten uit de jaarrekening 2017 kan raken, maar wellicht ook de jaarrekening 2016. Zodra het rapport uitkomt, zal EY de provincie vragen een analyse te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening 2017. De accountant zal die analyse ook zelf maken. Nogmaals geeft zij aan dat er niet gesproken kan worden over afronding van de "reguliere jaarrekeningcontrole". Immers, de reguliere controle kan pas worden afgerond wanneer het Integis

onderzoek is vertaald naar alle posten van de jaarrekening. Dat kan inhouden dat de jaarrekening grotendeels is afgerond maar dat bepaalde posten toch nader moeten worden onderzocht. Zij kan daar niet op vooruit lopen. Hoe dan ook moet er een zorgvuldig proces worden gevolgd, gelet op de controlestandaarden die de accountant moet hanteren.

Wanneer het proces van PS in acht wordt genomen, met alle doorlooptijden van vergaderingen, dan zou EY bij oplevering van het Integis rapport op 1 november, tegelijkertijd de goedkeurende verklaring moeten afgeven teneinde de deadline van 10 december te kunnen halen. Dat is onmogelijk.

Gelet op de toelichting van EY, vraagt mevrouw De Haan of het door de gedeputeerde geschetste scenario wat betreft 10 december wel realistisch is.

Gedeputeerde Straat is het met de accountant eens dat de streefdatum van 10 december niet haalbaar zal zijn, wanneer alle reguliere doorlooptijden in het PS proces worden gehanteerd.

Indien het Integis rapport geen grote gevolgen voor de jaarrekening heeft, wordt 10 december wellicht wel haalbaar, wanneer PS coulance willen betrachten en bereid zijn in de commissievergaderingen met conceptstukken te werken. Lukt dat niet, dan kan de jaarrekening 2017 pas in 2019 worden vastgesteld. Hij wil dat met een slimme werkwijze graag voorkomen, maar wel met in achtname van de noodzakelijke zorgvuldigheid.

De heer Van Ojen leest in de mail van BZK dat het besluit over het al dan niet verlengen van de coulance maatregel wordt opgeschort, tot het moment van het verschijnen van het Integis rapport. Hij leest ook dat er naar aanleiding van het Integis rapport een voorstel aan BZK moet worden voorgelegd hoe 1 december kan worden gehaald. Hij gaat ervan uit dat BZK de periode van 1 december tot 31 december nodig heeft om het toezichtregime voor volgend jaar vast te stellen. De gedeputeerde is positief over de houding van BZK maar spreker krijgt de indruk dat BZK zich voorzichtig opstelt.

Gedeputeerde Straat geeft nogmaals aan dat er met BZK goede afstemming plaatsvindt. Hij gaat er vanuit dat het Integis rapport medio oktober zal uitkomen. Zojuist heeft hij geschetst dat er daarna gerichter met BZK over de verdere planning kan worden gesproken. Uit de mail komt ook naar voren dat het een wens is van BZK om de jaarrekening op 1 december te ontvangen: het gaat hier om een werkafpraak.

BZK weet dat de deadline van 1 december voor de provincie Utrecht erg krap is. Terecht tracht BZK richting provincie druk op de ketel te houden, maar er is zeker wel begrip voor de positie van de provincie. BZK wacht met een besluit over de coulancregeling totdat de provincie een planning doorgeeft, en dat is pas mogelijk nadat het Integis rapport is verschenen.

Spreker verduidelijkt voorts dat er vanaf 1 oktober geen sprake is van opschorting van bevoorschotting uit het provinciefonds. Echter, BZK heeft nog steeds het recht de bevoorschotting stop te zetten maar omdat BZK begrip heeft voor de positie van de provincie, wordt dat vooralsnog niet gedaan.

De heer V.d. Dikkenberg memoreert dat in de vorige vergadering het Integis onderzoek in zijn ogen werd gebagatelliseerd en als een vormfout werd afgedaan. Weet BZK dat er een scopewijziging in het onderzoek heeft plaatsgevonden? Een scopewijziging op een vormfout impliceert wellicht een gecompliceerde vormfout.

Gedeputeerde Straat wil daar niet in meegaan. De fout is geweest dat de klokkenluidermelding niet aan de accountant is doorgegeven. Het onderzoek en de vertraging in de oplevering van de jaarrekening komen daaruit voort. De scopewijziging van het onderzoek heeft betrekking op het werk van Integis. Een aantal zaken wordt door die scopewijziging grondiger gecheckt, aan de hand van boekingen in de administratie. Spreker ervaart dat niet als een zeer grote scopewijziging. Hopelijk kan het onderzoek zodanig worden afgerond, dat de accountant geen aanvullend onderzoek meer hoeft te doen.

Mevrouw De Haan mist in deze vergadering de aanwezigheid van gedeputeerde Pennarts, die verantwoordelijk is voor het Integis onderzoek. Een en ander hangt samen met het proces van de jaarrekening en het is jammer dat haar geen vragen over het onderzoek kunnen worden gesteld.

Voorts begrijpt zij dat de gedeputeerde zojuist sprak over een conceptversie van de jaarrekening die door de commissie kan worden behandeld. Zij vraagt naar de status van dat stuk, vooral omdat daarin wellicht nog bevindingen van de accountant ontbreken.

Gedeputeerde Straat antwoordt dat hij dat nu nog niet kan overzien. Hij heeft willen aangeven dat de bespreking van een conceptjaarrekening in commissies wellicht de oplossing kan zijn om behandeling van de definitieve jaarrekening in PS op 10 december mogelijk te maken. Dat is alleen haalbaar, wanneer de conceptversie niet substantieel gaat wijzigen, maar dat is weer afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek. Eind van de maand kan hij aangeven of 10 december een haalbaar scenario is. Zo niet, dan moet worden onderkend dat vaststelling van de jaarrekening in december niet mogelijk zal zijn.

Mevrouw De Haan merkt op dat ook de ChristenUnie zorgvuldigheid van groot belang acht. Enerzijds is er druk op het proces om de deadline te halen, anderzijds zullen PS zich moeten beraden over de vraag in hoeverre zij kunnen meegaan in het coulance verzoek van GS.

Mevrouw Poppe kan zich voorstellen dat er bij vaststelling van de jaarrekening, naderhand een wijziging in de begroting kan worden verwacht, indien er eerst met een conceptversie van de jaarrekening wordt gewerkt.

Gedeputeerde Straat wil zich in deze discussie vooral op de planning richten en op verkenning van de mogelijkheden om vaststelling van de jaarrekening in PS op 10 december mogelijk te maken. Hij heeft dien-aangaande slechts een idee naar voren willen brengen.

Hij stelt voor het idee van het bespreken van een concept jaarrekening in de commissies nader uit te werken en met elkaar te delen, wanneer daarover meer helderheid is ontstaan. Dan pas kan worden beoordeeld of dat een werkbare oplossing is.

Mevrouw Poppe hoort dat zorgvuldigheid nodig is maar tegelijkertijd staat er druk op het proces. Druk en zorgvuldigheid is een gevaarlijke combinatie.

Gedeputeerde Straat begrijpt dat. Het gaat hier inderdaad om een dilemma. Ook hij voelt enige druk van PS om dit proces zo snel mogelijk af te ronden. Echter, gaat dat om welke reden dan ook niet lukken, dan moet dat worden geaccepteerd. Nu wil hij graag een poging wagen om de jaarrekening op 10 december in PS vast te stellen.

De heer Van Reenen vraagt hoe het rapport van Integis wordt opgeleverd. Gaat Integis dat op de dag van oplevering aan deze commissie presenteren of gaan GS dat eerst duiden? Krijgt deze commissie dezelfde versie van het rapport als GS, vergezeld van het standpunt van GS?

Gedeputeerde Straat antwoordt dat het hier gaat om een verantwoordelijkheid van gedeputeerde Pen-narts. Zij zal daarover een voorstel aan deze commissie voorleggen.

De heer Van Reenen is ook benieuwd naar de duiding van Integis zelf bij het rapport wat betreft het proces, de bevindingen en aanbevelingen.

De voorzitter constateert dat alle partijen om een zorgvuldig proces vragen maar tegelijkertijd bereid zijn na te gaan op welke manier vaststelling van de jaarrekening op 10 december a.s. redelijkerwijs mogelijk kan zijn. Hij zou willen voorkomen dat de besluitvorming over de jaarwisseling wordt heen getild.

Mevrouw Lejeune is van mening dat de voorzitter met deze conclusie vooruitloopt op de onderzoeksresultaten. Eerst moet worden afgewacht of het onderzoek al dan niet grote gevolgen heeft voor de jaarrekening. Dat betekent dat men het niet in de hand heeft of de jaarrekening op 10 december kan worden vastgesteld.

De voorzitter wil deze discussie toch graag met een richting afsluiten. Het is een goede zaak wanneer GS, PS en de griffie trachten toe te werken naar de datum van 10 december met in acht-neming van zorgvuldigheid. Is de jaarrekening op dat tijdstip nog niet voldragen, dan is vaststelling in december niet mogelijk.

De accountants verlaten de vergadering.

2.3 Presentatie Meerjarenonderhoudsplan Mobiliteit 2019, de heer R. van Ravenswaaij

Aan de hand van sheets licht de heer Van Ravenswaaij het meerjarenonderhoudsplan (MOP) voor openbaar vervoer en wegen toe.

De heer Wijntjes vraagt of de onderhoudsbestedingen gebaseerd worden op dynamische verwachtingen, gelet op de omvang van de wegen, of wordt er pas onderhoud gepleegd wanneer de toestand van de weg dat vereist.

De heer Van Ravenswaaij verwijst naar de nota kapitaalgoederen, waarin de systematiek beschreven is voor de kwalitatieve normering van het onderhoud.

Voorts komt naar voren dat er ook een onderhoudsbudget is voor de SIG trams, de oude trams van IJsselstein/Nieuwegein naar Utrecht. De heer Wijntjes kan zich voorstellen dat er zomin mogelijk wordt geïnvesteerd in trams die binnenkort worden vervangen.

De heer Van Ravenswaaij antwoordt dat veiligheid eerste prioriteit heeft: de provincie Utrecht is daarvoor verantwoordelijk.

De jaarlijkse structurele budgetbehoefte voor wegen en vaarwegen is € 18,4 miljoen, terwijl er in de begroting 2019 € 17,3 miljoen is gereserveerd voor de traminfrastructuur. In de begroting mobiliteitsprogramma is rekening gehouden met het gaan rijden van de Uithoflijn, de vervanging van de oude trams en met de bouw van de tramremise en de bouw van de busremise. Dat is reeds in het financieel kader opgenomen. Duidelijk is wel dat de nieuwe trams, die veel meer computergestuurd zijn, een andere onderhoudsbehoefte hebben dan de oude trams. De opgave om het MOP voor het trambedrijf scherp te krijgen, ligt met name in de consequenties voor de nieuwe assets.

Mevrouw Lejeune vraagt of die andere onderhoudsbehoefte meer gaat kosten.

De heer Van Ravenswaaij vindt dat nu nog moeilijk in te schatten, omdat er nog geen enkele ervaring is opgedaan met beheer en onderhoud van de nieuwe trams die tussen de Uithof en het CS gaan rijden. In eerste instantie wordt uitgegaan van het door PS gestelde kader in de nota kapitaalgoederen, maar op basis van ervaringen voor beheer en onderhoud zal dat bedrag wellicht moeten worden bijgesteld.

De heer Van Ojen vraagt of er gedacht wordt aan een egalisatiereserve per meerjarenonderhoudsplan.

De heer Van Ravenswaaij antwoordt dat dat niet de bedoeling is. Het gaat om een over all egalisatiereserve op mobiliteitsniveau, eventueel kan er wel een apart onderdeel voor openbaar vervoer worden opgenomen. In ieder geval moet de egalisatiereserve PS inzicht geven in het verloop van de reserves versus de besteding en het financieel kader.

De heer Wijntjes meent dat er geen egalisatiereserve nodig is wanneer meerjarig wordt geraamd wat er in het onderhoudsprogramma zit. De heer Van Ravenswaaij geeft aan dat die systematiek “wel wat onrust in de cijfers teweeg brengt”. Nu is uitgegaan van de kaderstelling zoals deze in het mobiliteitsprogramma is opgenomen. Dat is de opgave waar nu mee wordt gewerkt. Inderdaad zijn er meerdere technieken om dat op te vangen.

Mevrouw Poppe constateert dat er wat betreft het onderhoud van de nieuwe trams nog geen ervaringscijfers zijn. Koopt men een auto, dan is vooraf bekend wat de jaarlijkse (onderhouds)kosten zijn. Zij gaat ervan uit dat dat inzicht ook wordt verschaft bij de aankoop van nieuwe trams.

De heer Van Ravenswaaij licht toe dat in de raming van € 17,3 miljoen in het mobiliteitsprogramma voor traminfrastructuur al rekening met die uitgaven is gehouden. Het gaat erom dat de beheerskosten scherp worden geraamd en dat er sober en doelmatig met de kosten wordt omgegaan.

De voorzitter dankt voor de presentatie en sluit dit onderwerp af.

2.4 Statenvoorstel aanbesteding nieuwe accountant

De heer Ijsennagger neemt het voorzitterschap over van de heer Germs.

De heer Germs rapporteert namens de werkgroep (bestaande uit mevrouw De Haan, de heer Wijntjes, de heer Van Ojen en de heer Germs, bijgestaan door drie provinciale ambtenaren) over het statenvoorstel aanbesteding nieuwe accountant.

Er heeft een Europese aanbesteding plaatsgevonden voor de accountantsdiensten. De huidige accountant EY heeft vier jaar, met een verlenging, voor de provincie Utrecht gefunctioneerd.

Gelet op de kwaliteitseisen die de provincie stelt, en de beperkte beschikbaarheid van accountantsdiensten, hebben slechts twee accountantskantoren op de aanbesteding ingeschreven. De ervaring wijst uit dat kleine accountantskantoren niet voor grote complexe organisaties inschrijven.

De werkgroep heeft eerst de schriftelijke offertes beoordeeld en daarna de mondelinge presentaties, o.a. aan de hand van een casus die hen werd voorgelegd.

Vervolgens werd dat tegen elkaar afgewogen, inclusief de prijs die voor 30% in het eindoordeel meetelde. Eensluidend adviseert de werkgroep de accountantsdienst onder te brengen bij PriceWaterhouseCoopers.

De heer Ijsennagger vraagt of de naam van de andere accountant al kan worden vrijgegeven.

De heer Germs antwoordt dat de accountants, naar aanleiding van de besluitvorming, schriftelijk over de besluitvorming worden geïnformeerd. Na het statenbesluit volgt er een bezwaretermijn van 20 dagen. Lopende die procedure, vindt hij het niet raadzaam de naam van de andere accountant bekend te maken, wellicht kan dat wel op een ander moment.

Mevrouw Poppe vraagt op welke punten de accountants zijn beoordeeld.

De heer Germs antwoordt dat vooral belang is gehecht aan de vraag of de accountant een goede en alerte adviseur van PS kan zijn, die snel over actuele problematiek kan signaleren. Ook werd beoordeeld of het team bij de organisatie (qua werkwijze en accuratesse) past, maar ook bij PS, immers, PS zijn opdrachtgever. Ook de gelijkmatige verdeling van werkzaamheden was een belangrijk criterium.

De geselecteerde accountant is ook werkzaam voor de provincie Gelderland maar heeft ook ervaring opgedaan met de provincie Overijssel.

De voorzitter constateert dat de commissie adviseert dit voorstel als een sterstuk aan PS aan te bieden.

3. SLUITING

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de voorzitter de vergadering.